

Kocabaş Koleksiyonu ve özel koleksiyonların geleceği üzerine

NAZAN İPŞİROĞLU

İki hafta önce gazetelerde Kocabaş koleksiyonunun satılığa çıkarılmış olduğunu okuduk. 7500 parçalık koleksiyona bilirkişilerce 240 milyon TL değer biçilmiş. Bu para, koleksiyonun gerçek değerini karşılamaktan çok uzak. Böyle olduğu halde Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyona ayıracak para bulamamış. Bu durumda koleksiyonun piyasaya düşeceği ve kapanın elinde kalacağı anlaşılıyor. Bu eşsiz koleksiyona karşı devletin ilgisizliği

değeri üzerinde fazla durulmaksızın — toplanması hareketli bir resim piyasası oluşturdu. Bu tür koleksiyonların hepsinin, konuya duyulan gerçek bir ilgi ve sanat sevgisiyle toplanmış olduğu söylenemez. Çoğu kez özentiliğin, "benim de var"ın ötesinde, sanat eserine yatırım gözüyle bakılıyor. Bunların arasında bilinçle toplanmış, sevgiyle özenle seçilmiş parçalardan oluşan koleksiyonların sayısı pek az. Bu koleksiyon bolluğu içinde ayrıcalığı olan bir kaç tane var ki bunlara ulusal değer

bunun bütünü önüne geçildiği söylenemez. 1978'de Metropolitan Müzesi'nin yayınladığı bültende "Siyah Kalem" in (15. yüzyılda Türkistan'da yaşamış olan sanatçının takma adı) bir resmiyle karşılaştık. Son yıllarda sanat dünyasının ilgisini çeken ve değeri milyonları bulan Siyah Kalem resimleri Topkapı Müzesi Kitaplığı'nda "Fatih Albümleri" diye adlandırılan iki albüme toplanmıştır. Bunun dışında, Siyah Kalem resimlerinden bir kaçının yurt dışındaki bazı koleksiyonlarda, birinin de İs-

bolduğunu da biliyoruz. Büyük bir olasılıkla bir süre sonra dışardaki koleksiyonlardan birinde o da karşımıza çıkacak.

Yasa yeterli değil

Sanat yapıtlarının dışarıya çıkarılmasını önlemek için, bir süre önce bir yasa çıkarıldı. Özel koleksiyonlardaki eserlerin kaydı yapıldı ve müzelerle bildirildi. Fakat bununla eser kaçakçılığının önlenmiş olduğunu söylemek güçtür. Ayasofya Müzesi'nin bir odasında depo edilmiş olan Bizans ikonlarından birkaçının, bir sergileme sırasında kaybolduğunu işittik. Uzun yıllar İstanbul'da yaşamış bir yabancı uyruklu işadamların koleksiyonu, sanat eserlerinin korunmamasına başka bir örnek veriyor. Türkleri ve Türkiye'yi çok seven bu adam, yıllarca Anadolu'yu karış karış dolaşmış, Anadolu insanının çevresinde yer alan, güncel yaşamında kullandığı her türlü eşyayı, takıdan işlemeye, keseden kilime, sabandan kağıya kadar toplamıştı. Halk sanatının en güzel örneklerini içeren bu koleksiyon, başlı başına bir etnografya müzesi oluşturacak nitelikteydi. Sahibinin ölümünden sonra bu da sessizce hiçbir iz bırakmadan yok oldu.

Bu ve benzeri olaylar sanat sevenleri haklı olarak ulusal değer taşıyan koleksiyonların geleceği için kaygılandırıyor. Yıllar yılı sevgiyle, tutkuyla toplanan eserlere, koleksiyoncunun ölümünden sonra mirasçıların aynı tutkuyla yaklaşımları ve onu sürdürmeleri beklenemez. Böyle hallerde, toplayanın kişiliğiyle yoğrulmuş olan bir ulusal kültür değeri, ister istemez mal niteliği alacak, parasal değere dönüşecek.

Öncelik devletin

Sanat eserlerinin korunmasıyla ilgili yasa, bunların ülke içinde satışı serbest bırakıyor. Ancak devlete öncelik tanıyor. Bu öncelik özel koleksiyonların ulusal değer olarak korunması ve sürdürülmesi olanağına sağlıyor. Devlet ilgi göstermez, tahsisat bulamaz, ya da başka bir nedenle satın almazsa bunların geleceğinden kaygılanmak yersiz değil. Dünya çapında değeri olan Kocabaş koleksiyonunu, tahsisat eksikliği yüzünden devletin satın alamadığı doğruysa, bu Türk koleksiyonculuğunun geleceğine büyük bir darbe olacak. Geleceğe başlamakta olan koleksiyonculuk daha yeşermeden boğulacak.

Yukarıda söylediğimiz gibi, sayısı pek az olan değerli koleksiyonların korunmasının ve koleksiyonculuğun gelişmesinin devletin ilgisine bağlı olduğu kanısındayız. Bütçede tahsisat yokluğunu, bu ilgisizliğe yeterli bir neden olarak görmüyoruz. Ulusal değerlerin korunması söz konusu olduğu zaman özveriden kaçınmayacak zenginlerimizin sayısı az değil. Son yıllarda kültür gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla kurulan vakıflar bunun en büyük kanıtı. Bu iş için de devletin koruyuculuğu altında bir vakıf kurulamaz mı?

SELÇUKLULARDAN — Anadolu Medeniyetleri Sergisi'nde yer alması gerekirken son anda geri çekilen bu tunç Selçuklu havanı, Kocabaş Koleksiyonu'nun ilginç parçalarından biri.

sanat çevresinde şaşkınlık uyardı; kimi koleksiyoncuları da kaygıya düşürdü.

Sanat eseri toplama merakı son yıllarda bizde çok yaygınlaştı. Cumhuriyet döneminde yaşam üslubumuz temelinden değiştiikten sonra, eski konak yaşamında yer alan her şeye müze eşyası gözü ile bakılmaya başlandı ve bunları toplayan meraklılar ortaya çıktı. Koleksiyoncuların el atıkları başka bir konu da resim oldu. 150 yıllık resim tarihimize içinde eski, yeni Türk ressamlarının eserlerinin — sanat

gözüyle bakılması, devletin ilgi göstermesi toplumun da onları benimsemesi gerekiyor. Bunlardan biri hiç kuşkusuz Kocabaş koleksiyonudur. Tarih öncesine kadar giden seçkin parçalarıyla başlı başına bir Anadolu uygarlıkları müzesi kurulabilir bu koleksiyonla.

Kaçırılan değerler

İlgi eksikliği yüzünden bir zamanlar nice değerli sanat eseri-miz yabancı ülkelere taşınmamış mıydı? Bizde müzecilik anlayışı yerleşmeye başladıktan sonra da

tanbul'da bir özel koleksiyonda bulunduğu öteden beri biliniyor. Ancak Metropolitan Müzesi'ndeki resmin varlığından haberi-miz yoktu. Bunun da "Fatih Albümlerindeki" resimlerin kaydı yapılmamış olduğu zamanlarda öteki "Siyah Kalemle" birlikte albümden koparılmış olduğu anlaşılıyor. Ama yurt dışına ne zaman çıktığını bilmiyoruz. Buna karşılık, İstanbul'da bir özel koleksiyonda olduğunu söylediğimiz resmin, bundan yaklaşık on yıl önce, koleksiyon sahibinin ölümünden sonra ortadan kay-